

**Ka transparentnim
i odgovornim
institucijama:
suzbijanje
klijentelizma
i unapređenje poverenja
građana u institucije**

Beograd, 2017.

Uvod

Ovaj dokument je izrađen u okviru projekta kojim je ustanovljena mreža građana za mir, pomirenje i ljudsku bezbednost na Balkanu i u Turskoj (Citizens Network for Peace, Reconciliation and Human Security in Balkans and Turkey), podržanog od strane Evropske komisije. Motivacija za pripremu zagovaračkog dokumenta se zasniva na četiri godine iskustva prikupljenog tokom realizacije projekta. Kroz interakciju sa mnogim zainteresovanim stranama širom regiona postali smo svesni da kreatori politike i javni službenici nisu svesni važnosti njihove politike i usluga za pružanje ljudske bezbednosti. S druge strane, građani i različite grupe ljudi sa kojima su članovi naših organizacija radili na terenu ukazali su da je od strane politike i javnih službi preko potreban pristup koji u fokusu ima ljudsku bezbednost.

U regionu Zapadnog Balkana i u Srbiji postoje brojni izvori rizika po ljudsku bezbednost: ratovi u susednim regionima, masovna kretanja izbeglica, unutrašnji etnički i politički sukobi, široko preovlađujuće nasilje – od zloupotrebe dece, preko rodno zasnovanog nasilja nad ženama do terorističkih akcija, političkih neregularnosti koje ugrožavaju demokratiju, korupcije, ekonomske krize, socijalne isključenosti i siromaštva. Posebnu ulogu u suzbijanju ovih izvora rizika po ljudsku bezbednost i promovisanju i razvijanju ljudske bezbednosti imaju javne institucije. Uloga javnih institucija, između ostalog, jeste da obezbede siguran i stabilan društveni ambijent, ili da direktno zaštite pojedince i grupe od određenih nesigurnosti. U idealnom svetu one bi trebalo da regulišu oblasti društvenog života na efikasan način, tako da su obezbeđena ključna ljudska prava, uključujući i prava koja su u srži ljudske bezbednosti – da se živi bez straha, nemaštine i dostojanstveno. Stoga se ovde otvara ključno pitanje na koje ovaj dokument nastoji da odgovori: da li su javne institucije u Srbiji u stanju da efikasno obavljaju svoju ulogu i da pruže ljudsku bezbednost i dobrobit za ljude? Da li ljudi u Srbiji imaju poverenja u institucije i njihovu sposobnost da efikasno obavljaju svoju ulogu?

Odgovarajući na ova pitanja ovaj zagovarački izveštaj ima za cilj da ukaže na dominantni model funkcionisanja javnih institucija u Srbiji i na stepen poverenja koji građani imaju u njih, kao i da objasni moguće razloge za takvo stanje. Dokument je namenjen nosiocima javnih funkcija, zaposlenima u javnim institucijama, organizacijama građanskog društva, ali i svim građanima čiju svest o pravu na bezbedan život i ulozi insitucija u zaštiti tog prava treba držati na visokom nivou.

Izveštaj je zasnovan na sekundarnim podacima o poverenju u institucije prikupljenim u okviru projekta Mreža građana za mir, pomirenje i ljudsku bezbednost na Balkanu i u Turskoj, kao i na podacima o funkcionisanju institucija u Srbiji prikupljenim u okviru projekta „Neformalne prakse zarobljavanja ekonomskih resursa od strane političke elite: istraživanje partijske patronaže na Kosovu i u Srbiji”, koji je SeConS realizovao kroz Regionalni program promocije istraživanja (RRPP) kojim upravlja Međufakultetski institut za Centralnu i Istočnu Evropu (IICEE) na Univerzitetu u Friburgu (Švajcarska).

Poverenje u institucije

Zašto je poverenje u institucije važna tema? Brojni autori su pokazali da je poverenje važno jer služi kao „tvorac kolektivne moći“, omogućava vladi da donosi odluke i usmerava resurse bez potrebe da pribegava prinudi ili dobije posebno odobrenje građana za svaku odluku (Gamson, 1968: 42). Poverenje je važna dimenzija građanske kulture koja pretpostavlja „široko distribuirani osećaj političke nadležnosti i međusobnog poverenja građanstva“ (Almond and Verba, 1980, prema Sztompka, 2003). Poverenje se definiše kao „pojednostavljena strategija koja omogućava pojedincima da se prilagode složenom društvenom okruženju i na taj način imaju koristi od većih mogućnosti“ (Earle and Cvetkovich, 1995: 8, prema Sztompka, 2003). To znači da se poverenje sastoji od dve glavne komponente: verovanja i obaveza. Poverenje se zasniva na očekivanju kako će drugi akter postupiti u nekoj prilici. Ali takođe uključuje i obavezu kroz naše postupanje, što znači da na osnovu tog očekivanja biramo našu akciju, pre nego što možemo da pratimo da li će i kako da će se odvijati akcija drugog aktera.

Postoji nekoliko osnovnih meta poverenja: drugi ljudi, društvene uloge (bez obzira na izvršioca neke uloge izazivaju poverenje – npr. profesor, sveštenik, sudija ili nepoverenje – npr. javni funkcioneri, političari u slučaju široko rasprostranjene korupcije, itd), društvene grupe, institucije i organizacije, sistem. Količina poverenja koje ljudi investiraju u različite institucije razlikuje se između društava i varira tokom vremena. Važna funkcija poverenja je da ono igra vitalnu kohezionu ulogu u periodima društvenih kriza i institucionalnih promena.

Srbija se već dugi niz godina nalazi u procesu sistemske transformacije i pokušaja, sa više ili manje uspeha, da prilagodi institucije standardima EU na putu pristupa ovoj političkoj i ekonomskoj zajednici. Međutim, ove reforme se suočavaju sa mnogim preprekama – od istorijskog nasleđa slabih demokratskih institucija i vladavine prava, preko sveprisutnih klijentelističkih mreža i zarobljavanja javnih resursa (uključujući i institucije) od strane političke elite, do široko rasprostranjene korupcije i neefikasnosti u pružanju usluga, zbog slabih ljudskih ili materijalnih resursa (Lazić, Pešić, 2012; Cvejić, 2015; Bešlić, 2016).

Poverenje u institucije u regionu Zapadnog Balkana je generalno nisko i u mnogim aspektima pokazuje sličnost sa prosečnim nivoom poverenja u EU. Iz sledeće tabele možemo videti da slučajevi u kojima većina građana ima poverenje u pojedine institucije nisu tako česti. Ovo uključuje: poverenje u institucije EU u Bugarskoj i na Kosovu, poverenje u lokalne vlasti na Kosovu, poverenje u Narodnu skupštinu u Turskoj, poverenje u policiju u BiH, na Kosovu i u Turskoj i poverenje u vojsku u svim posmatranim zemljama izuzev Bugarske i Kosova (koje nema vojsku). U svim ostalim slučajevima samo manji broj građana ima poverenje u ključne državne institucije i Srbija se u tom pogledu ne izdvaja. Važno je primetiti da nijedan nacionalni/centralni nivo vlasti nema poverenje većine građana. Ono što u proseku razlikuje EU od regiona je veće poverenje u pravosudni sistem.

Tabela 1:

Nivo poverenja u ključne institucije u Turskoj, Bugarskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Kosovu i EU 28

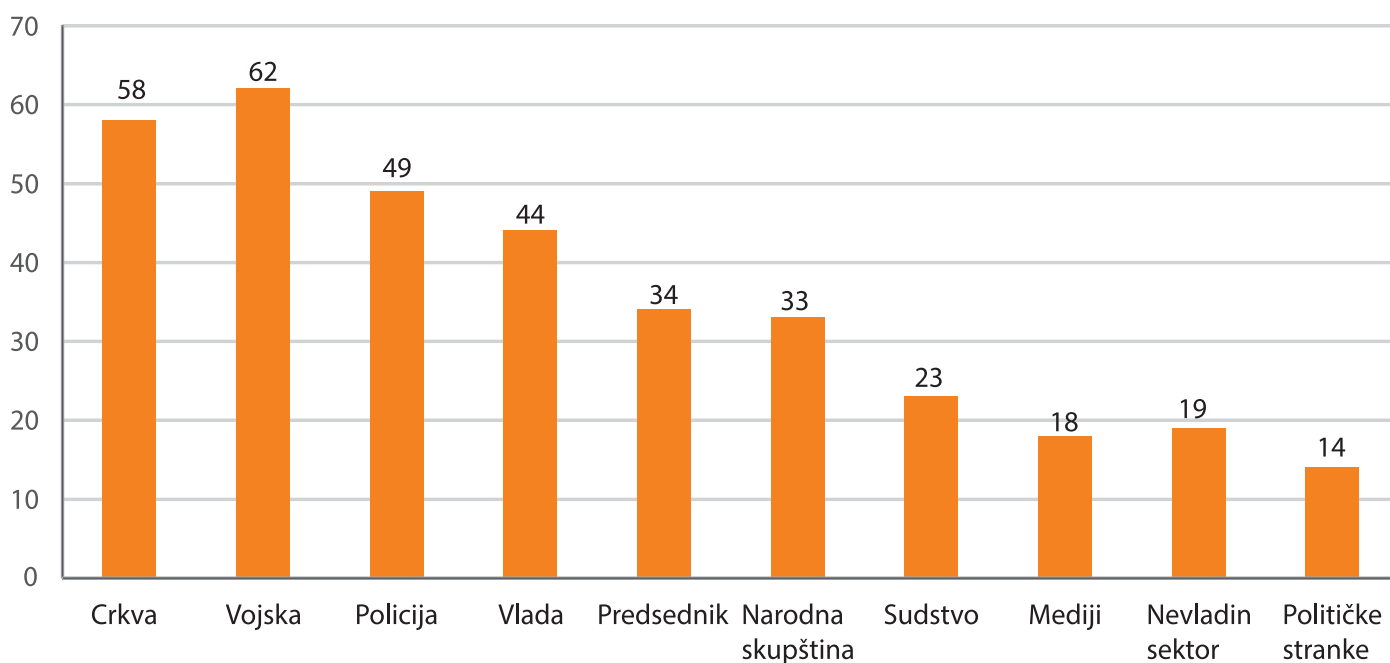
Institucije	EU28 prosek	Bugarska	Turska	Srbija	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	Kosovo
EU institucije							
Nacionalna vlada							
Nacionalni parlament							
Sudstvo							
Policija							
Vojska							N/A
Lokalne vlasti							
Političke partije							

Legenda:

- Vrlo nizak nivo poverenja – manje od 20% građana veruje u instituciju
- Nizak nivo poverenja – više od 20% ali manje od 50% građana veruje u instituciju
- Visok nivo poverenja – više od 50% građana veruje u instituciju

Izvor: Eurobarometar

Prema poslednjim rezultatima o poverenju u institucije u Srbiji koje je objavio CESID u 2016. godini, u Srbiji postoji trend porasta poverenja u periodu 2013-2016, ali je poverenje građana uglavnom ispodpolovično. Samo u crkvu i vojsku poverenje ima više od polovine građana Srbije.

Grafikon 1. Poverenje građana Srbije u institucije, u %

Izvor: CESID, 2016, Javno mnjenje Srbije

Klijentelizam i partijska patronaža kao razlozi niskog poverenja u institucije

Zašto ljudi ne veruju da savremene institucije u njihovim društvima obavljaju efikasnu ulogu u ime građana, doprinoseći bezbednom okruženju? Na ovo pitanje nije lako odgovoriti, ali mnogo istraživanja je sprovedeno u ovoj oblasti, ističući specifično istorijsko nasleđe i savremene faktore.

Mi ćemo se ovde fokusirati na uzajamni odnos formalnih i neformalnih institucija i praksi. Kao što su istakli neki autori, javno upravljanje se uvek dešava „negde između krajnosti formalnosti i neformalnosti” (Hayoz, 2013: 52). U ovom delu sveta, na Zapadnom Balkanu, formalne i neformalne institucije i prakse su snažno povezane i često su formalne institucije ukorenjene u neformalne mreže i prakse. U takvom kontekstu, važni faktori niskog poverenja u javne institucije mogu se naći u sveprisutnim i jakim neformalnim mrežama i praksama zasnovanim na klijentelizmu i političkoj patronaži (koji sprečavaju nepristrasno, neutralno i ka građanima orijentisano funkcionisanje institucija), često i ponekad sistematski uključujući korupciju, nedostatku građanskih struktura i kulture, više eksterno nego interno vođenim reformama, itd. Važno je izbliza pogledati ove faktore, jer će sve buduće aktivnosti usmerene na promociju dobrog upravljanja i vladavine prava u regionu morati da ih uzmu u obzir.

Uzroci slabih institucionalnih performansi su brojni. Nakon pada socijalizma, povlačenje države je došlo brže nego što su mogli biti doneti i sprovedeni propisi kojima se kontroliše privatizacija i aktivnosti na tržištu. Zakoni su često podrivani od strane aktera u državi koji su zainteresovani za „zarobljavanje” državnih resursa u sopstvenom interesu ili iskorišćavanja državnih institucija iznutra (Sik, 1994). Posebno pogubni efekti su prepoznati u bivšim jugoslovenskim zemljama koje su iskusile potpunu devastaciju institucionalnog okvira tokom konflikata nakon raspada Jugoslavije (Bolčić, 1994, Lazić, 1994). Nakon sukoba, nove institucije su građene na takvim nasleđenim osnovama, ali i na novim, snažno nacionalističkim strukturama, pa su se, kao posledica, nove države u regionu oblikovale u pravcu određenih verzija političkog kapitalizma u kojem su privredne i političke institucije snažno (često neformalno) kontrolisane i regulisane od strane političkih elita (Antonić, 1993, 2006, Arandarenko, 2000, Lazić i Pešić, 2012, Cvejić, 2016).

Istraživanje klijentelizma i političke patronaže u Srbiji 2015. godine pokazalo je da neformalne grupe (mreže moći) koriste infrastrukturu svojih i satelitskih političkih stranaka da bi razvile klijentelističke mehanizme i iz javnog i privat-

nog sektora (a uvek na račun javnog dobra) izvlačile ličnu dobit. Istraživanje je potvrdilo postojanje sledećih klijentelističkih mehanizama:

- ▶ imenovanje lojalnih članova stranaka na upravljačke pozicije (menadžeri, članovi odbora) važnih javnih preduzeća;
- ▶ obezbeđivanje radnih mesta i mogućnosti za zapošljavanje lojalnim članovima stranaka ili drugim klijentima;
- ▶ neformalni dogovori oko kontrole nad javnim preduzećima između političkih partija; feudalizacija javnog sektora;
- ▶ protekcija prilikom javnih nabavki, tendera, izdavanja dozvola, koncesija, davanje monopola (ili tolerisanje monopolizacije određenih segmenata tržišta);
- ▶ ugovori sa privatnim sektorom bez slobodne utakmice („nameštanje poslova”) – ugovori koji nisu deo javnog sektora i nisu podvrgnuti postupcima javnih tendera, ali su unapred pripremljeni i isključuju slobodnu konkurenciju, u zamenu za usluge kao što su: štampanje stranačkog materijala, ustupanje prostorija strankama, besplatne ugostiteljske usluge, itd. ;
- ▶ korupcija i manipulacija tokom procesa privatizacije;
- ▶ promena zakona u korist interesa pojedinih lobista, interesnih grupa;
- ▶ davanje zaštite od pravnih posledica, čak i kada se krše pravne norme.

Kroz navedene klijentelističke mehanizme se razmenjuju raznovrsni resursi:

- ▶ pozicije moći – unutar redova stranke, u lokalnoj vlasti i u centralnoj zakonodavnoj i izvršnoj vlasti;
- ▶ ekonomski resursi kao što su: novac za finansiranje političkih kampanja, ugovori, radna mesta u javnim ili privatnim preduzećima;
- ▶ regulisanje cena za određene proizvode;
- ▶ podaci – obično informacije koje daju prednost klijentu u odnosu na druge konkurente (tokom tenderske procedure, dobijanja dozvola, davanja koncesija, procesa privatizacije);
- ▶ ostale usluge – glasovi na izborima, politička agitacija u korist jedne političke partije (patronove), širenje mreže birača, itd.

Na ovaj način neformalne mreže moći formalne institucije u procesu reforme oblikuju u predatorske umesto u inkluzivne (Acemoglu and Robinson, 2012), što direktno razvija nepoverenje u institucije.

Kako unaprediti rad institucija i poverenje građana u institucije?

Odgovor na pitanje iz gornjeg naslova ćemo demonstrirati na primeru unapređenja institucionalnih mehanizama za sprečavanje jednog od najvidljivijih klijentelističkih mehanizama koji podriva poverenje građana u formalne institucije – tzv. partijskog zapošljavanja. Ovo je pojava uzurpiranja radnih mesta u javnom sektoru bez javnog nadmetanja gde vladajuće političke stranke na ta radna mesta dovode lojalne članove klijentelističkih mreža koji im kasnije za ovo uzvraćaju različitim resursima: vraćanjem dela svoje plate na bankovni račun stranke, protekcijom drugih članova klijentelističke mreže na javnim tenderima, pružanjem dragocenih informacija, ulaganjem sopstvenog volonterskog rada tokom izborne kampanje, itd. Tip i količina uzvraćenog resursa zavisi od toga da li je klijent zaposlen na rukovodeće ili neko jednostavnije mesto.

U Srbiji postoje zakoni koji regulišu ovaj problem (pre svega Zakon o javnim preduzećima, ali i Zakon o određivanju maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru), ali su oni ili nedorečeni ili se nedosledno sprovode. Rezultati istraživanja političkog klijentelizma i partijske patronaže u Srbiji pokazali su da, uprkos postojećem zakonskom okviru, političke stranke nastavljaju da putem mehanizma partijskog zapošljavanja u javnom sektoru privatizuju javne resurse, ostvarujući tako partijske i(li) lične koristi, a na štetu javnih interesa. Evo nekoliko primera zakonskih manjkavosti:

- ▶ Član 15. Zakona o javnim preduzećima (JP) propisuje da se član nadzornog odbora (NO) iz reda zaposlenih u JP-u predlaže na način utvrđen statutom JP-a. Svako JP samo određuje ko će ga i kako nadzirati. Zakonodavac je propustio da zakonom propiše jedinstveni kriterijum za izbor člana NO iz reda zaposlenih u JP-u i tako spreči moguće zloupotrebe.
- ▶ Član 22. Zakona o javnim preduzećima propisuje niz uslova koje direktor republičkog ili pokrajinskog JP-a mora da ispunjava, među kojima se nalazi i onaj koji propisuje da ne sme biti član organa političke stranke, odnosno mora da mu bude određeno mirovanje u vršenju funkcije u organu političke stranke. Propisano ograničenje koje se tiče stranačke pripadnosti je protokolarno i kao takvo suštinski ne sprečava stranačku kontrolu nad JP-ima.
- ▶ Član 22. Zakona o javnim preduzećima propisuje niz uslova za direktora JP-a ali samo za direktore JP-a koje je osnovala Republika ili Autonomna pokrajina, dok se za izbor direktora JP-a čiji su osnivači organi lokalne samouprave primenjuju odredbe važećeg Zakona o radu. Propisano rešenje ostavlja prostora da se na pozicije direktora JP-a čiji je osnivač lokalna samouprava postavljaju kadrovi po političkom, a ne stručnom kriterijumu.
- ▶ Član 26. Zakona o javnim preduzećima propisuje da Javni konkurs za izbor direktora JP-a sprovodi Komisija za imenovanja Vlade, Autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave. Član 27. propisuje da Komisija za imenovanja ima predsednika i četiri člana, od kojih predsednika i dva člana imenuje

Vlada na period od tri godine, jednog člana imenuje odbor Narodne skupštine nadležan za poslove privrede, na period od tri godine (dvotrećinskom većinom), dok jednog člana imenuje Vlada za svako pojedinačno imenovanje direktora (iz redova nadzornog odbora dotičnog JP-a). Sem određenih ograničenja u članu 27, Zakonodavac nije predvideo kriterijume za imenovanje članova Komisije. Ovo ostavlja prostor za arbitrarno postupanje Vlade u procesu imenovanja članova Komisije i u suprotnosti je sa načelima departizacije i profesionalizacije. To se posebno odnosi na člana Komisije koga Vlada imenuje za svaki pojedinačni slučaj izbora direktora JP-a, koji po važećem zakonu može biti član političke partije (sem nezavisnog člana NO).

- ▶ Član 31. Zakona o javnim preduzećima propisuje da, nakon sprovedenog izbornog postupka, nadležni organ za imenovanje direktora razmatra predlog akta o imenovanju (zasnovanog na zapisniku o izbornom postupku) i donosi konačnu odluku o imenovanju predloženog (prvorangiranog) kandidata ili nekog drugog kandidata sa liste. Diskreciono pravo nadležnog organa za imenovanje direktora JP-a ostavlja prostor da bez jasno definisanih kriterijuma, potpuno arbitrarno, za direktora potpuno legalno bude imenovan kandidat koji nije bio prvorangirani u izbornom postupku.

Da bi se postigla departizacija javnog sektora i temeljno ograničilo „zarobljavanje“ i zloupotreba javnih resursa potrebno je uraditi sledeće:

- propisivanje nestranačkog člana nadzornog odbora javnog preduzeća kao obaveznog, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave;
- ujednačavanje i opšta primenljivost definisanih uslova, kriterijuma i procedura za izbor direktora i članova nadzornih odbora javnih preduzeća, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave;
- transparentno i nediskreciono odlučivanje u postupku izbora direktora i članova nadzornih odbora javnih preduzeća, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave;
- definisanje kriterijuma koji suštinski, a ne protokolarno, određuju potencijalnog direktora javnog preduzeća kao nestranačku ličnost, nezavisno od toga da li je osnivač javnog preduzeća Republika, Autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave;
- neselektivnu primenu Zakona o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru.

Ovo su mere koje bi podigle transparentnost procedure zapošljavanja u javnim preduzećima i ograničile uticaj političkih stranaka na ovaj proces, čime bi se smanjile pristrasnost i mogućnost manipulacije. Ovakvo unapređenje institucionalnog kapaciteta i doslednije sprovođenje zakona bi imali efekat na povećanje poverenja ne samo u javna preduzeća, nego i u sve institucije koje su povezane sa problemom partijskog zapošljavanja: Vladu, pravosuđe, lokalne samouprave, pa i same političke stranke.

 SeConS

grupa za razvojnu inicijativu

SeConS grupa za razvojnu inicijativu je nezavisna organizacija stručnjaka, osnovana sa ciljem da doprinese dugoročnom socio-ekonomskom razvoju i poboljšanju životnih uslova pojedinaca i društvenih grupa u Srbiji i regionu. Nastala je 2005. godine kao inicijativa grupe sociologa i sociološkinja koji su se godinama bavili pitanjima društvenog razvoja na univerzitetima i u organizacijama civilnog društva u zemlji i inostranstvu. SeConS danas okuplja interdisciplinarne eksperte i ekspertkinje, koji sprovode empirijska istraživanja, analiziraju politike i procese, izazove i specifične društvene i ekonomske kontekste, gradeći pouzdanu bazu za dalju izradu metodologija, preporuka i mera koje doprinose razvoju i implementaciji nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika. SeConS obrazuje, osnažuje i obučava druge organizacije i predstavnike institucija, a kvalitet rada i ekspertiza SeConS-a prepoznati su i izvan granica zemlje.

Tel: +381 11 412 12 57
 Fax: +381 11 344 73 86
 office@secons.net

 @seconsGRI

 @SeConS_GRI

 SeConS

 secons_gri

 www.secons.net

Reference:

- ▶ Acemoglu, D. and J. Robinson. (2012). *Why Nations Fail?*, New York: Crown Publishing.
- ▶ Cvejić, S. (2016). On Inevitability of Political Clientelism in Contemporary Serbia, *Sociologija*, 58(2): 239–252.
- ▶ AntoniĆ, S. (1993). *Srbija između populizma i demokratije; politički procesi u Srbiji 1990–1993*, Beograd: Institut za političke studije.
- ▶ Gamson, W. A. (1968). *Power and discontent*, Homewood, IL: Dorsey Press.
- ▶ AntoniĆ, S. (2006). *Elite, građanstvo i slaba država*, Beograd: Službeni glasnik.
- ▶ Hayoz, N. (2013). Observations on the Changing Meanings of Informality, in: Giordano, Christian and Nicolas Hayoz (eds.), *Informality in Eastern Europe*, Pieterlen: Peter Lang.
- ▶ Arandarenko, M. (2000). Ekonomska stvarnost Srbije, u: Lazić Mladen (ur.), *Račji hod*, Beograd: Filip Višnjić.
- ▶ Lazić, M. (1994). *Sistem i slom*. Beograd: Filip Višnjić.
- ▶ Bešić, M. (2016). Poverenje u institucije u bivšim jugoslovenskim epublikama, *Sociologija*, 58(2): 302–318.
- ▶ Lazić, M. and J. Pešić (2012). *Making and Unmaking State-centered Capitalism in Serbia*, Belgrade: ISI FF.
- ▶ Bolčić, S. (1994). *Razaranje društva: Jugoslovensko društvo u krizi 90-tih*, Beograd: Filip Višnjić.
- ▶ Sik, E. (1994). Network Capital in Capitalist, Communist and Post-communist Societies, *International Contributions to labour Studies*, 4, pp. 73–93.
- ▶ CESID. (2016). *Javno mnjenje Srbije*, Beograd: CESID.
- ▶ Sztompka, P. (2003). *Trust: A Sociological Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ▶ Cvejić, S. (2015). Stratifikacijski obrazac državocentričnog kapitalizma u Srbiji, *Srpska politička misao*, posebno izdanje, str. 85–102.

This project is supported by the European Commission

 SeConS
 development initiative group

Prekogranična mreža za mir, međusobna pomirenja i ljudsku bezbednost

Prekogranična mreža za mir, međusobna pomirenja i ljudsku bezbednost je zajednička inicijativa partnerskih organizacija iz Bosne i Hercegovine (hCa i ORC), Bugarske (IRIS), Kosova (CDRP), Crne Gore (ZID), Srbije (SeConS) i Turske (hCa u Turskoj), čije je osnivanje podržala Evropska komisija. U okviru Mreže, svaka članica pristupa problemu bezbednosti iz drugačije perspektive, fokusirajući se na određeni aspekt (lokalni, građanski, regionalni) i oblast delovanja (zagovaranje, šira društvena mobilizacija, istraživanja). Zajednički imenitelj im je težnja ka bezbednosno orijentisanoj političkoj kulturi i strukturama u svojim sredinama.

Umrežavanje ima za cilj jačanje održive transnacionalne građanske mreže kao aktera za očuvanje mira, međusobnog pomirenja i ljudske bezbednosti na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou u cilju podsticanja i unapređenja društveno-političkih i pravnih transformacija u procesu evropskih integracija Balkana i Turske. Specifični ciljevi Mreže su izgradnja socijalnog kapitala, izrada preporuka za političke reforme, kao i umrežavanje lokalnog, regionalnog i EU nivoa.

U okviru Mreže sprovodi se niz aktivnosti, kao što su izgradnja kapaciteta, umrežavanje, istraživanje, zagovaranje, izrada godišnjih i tematskih izveštaja, organizacija regionalnih i međunarodnih konferencija i letnjih škola za istraživače i istraživačice u oblasti ljudske bezbednosti. Više informacija o Mreži: <http://cn4hs.org/>